

מבוא

"ילדים זו שמחה, ילדים זו ברכה", האמנם? בתרבות לידת ילדים נחשבת לאירוע משמח שסביבו נכתבים לא מעט סיפורי עם, שירים ואגדות. זוגות שאין באפשרותם להוליד ילדים עוברים טיפולים קשים מנשוא בכדי לזכות בילד. מהותנו הביולוגית עלי אדמות היא בהבאת צאצאים פוריים לצורך המשכיות המין האנושי (הררי, 2015). אריק אריקסון, ייחס לגיל המעבר משמעות מיוחדת וסבר שהסוגיה המרכזית בגיל זה הוא המשבר בין פריון לבין קיפאון. אמנם אריקסון אינו מתייחס לפריון רק במובן הביולוגי, אך בהחלט רואה בהבאת ילדים, טיפוחם וגידולם כהישג משמעותי שאם לא כן האדם יקפא על שמריו וידעך (Abrams, Hazen, & Penson, 2007). לידת ילד היא ללא ספק אירוע מכונן, המהווה את מהותנו עלי אדמות. עם זאת אין ספק שמדובר בשינוי משמעותי שמשפיע על חיי הנישואין. במחקר (Margolis & Myrskylä, 2015) עולה כי לידתו של ילד ראשון משפיעה באופן ניכר על האושר הפנימי אותו חווים בני הזוג. תוצאות המחקר מלמדות שלידת הילד הראשון מפחיתה את תחושת האושר של הורים הרבה יותר מאשר גירושין ואפילו מוות של אחד מבני הזוג על כן מייחסים סיבה זו לכך שבני זוג רבים בגרמניה בוחרים להוליד רק ילד אחד (Margolis & Myrskylä, 2015).

לידת ילד בכור

אדלר טוען כי עבור הילד ההורים והמשפחה הגרעינית הם המערכת הקרובה ביותר המשפיעה על התפתחותו. באמירה זו של אדלר אין חידוש משמעותי על המובן מאליו, אלא שאדלר מוסיף וטוען שלמעשה מתקיימת אינטראקציה הדדית בין ההורים לבין ילדם, כלומר שבעת לידת הילד נולדים גם הורים. כשם שההורים משפיעים באופן ניכר על התפתחות ילדם, כך גם הילד משפיע על חייהם של הוריו (איפלא, 2003). כשם שהאוירה המשפחתית ודרכי החינוך עוזרות לילד לעצב את השקפת עולמו לגבי החיים והחברה, גם למערך המשפחתי יש תפקיד חשוב בחייו (בר אב, 2001). עם זאת, על פי אדלר בחירות והחלטות שיעשה האדם הן אילו שיעצבו אותו יותר מכל דבר אחר (איפלא, 2003).

ישנם שלושה מרכיבים אשר משפיעים על התפתחות האישיות בתוך המערך המשפחתי. מרכיב ראשון, תנועה מתוך מטרה- מרגע הלידה והלאה מנסה הילד למצוא את מקומו ותפקידו בתוך המשפחה כל זאת תוך כדי מילוי משימות התפתחותיות (כמו- זחילה, ישיבה, הכרת רצונות וצרכים וכו') לכן, אווירה משפחתית מתוחה תגרום לילד להתרכז רק במקומו המשפחתי ופחות במשימות ההתפתחות האישיות שלו. מרכיב שני, התייחסות חברתית- אישיותו של הילד מתפתחת תוך התייחסות לאחרים והתייחסות של אחרים אליו כך שעל סמך הקשרים עם הסביבה, הילד לומד על עצמו (איפלא, 2003). על פי אדלר כל בני האדם חותרים לעליונות אך הדרך לשם משתנה מאדם לאדם ונקבעת על פי סגנון החיים שלו ומהווה לתוצר של האישיות הנוטה להתגבר על התחושה הפרטית של העליונות. אחת הדרכים לאבחן את

סגנון חייו של הפרט היא לבחון מה מיקומו במערך המשפחתי שכן יש שוני עצום בסגנון החיים בין ילד בכור לבן זקונים (ביטמן, בייט מרום, בן -עטר כהן ופוך, 1992). מרכיב שלישי, סדר הלידה- כלומר הפרשי השנים והמקום של האחים בסדר הלידה. השפעות סדר הלידה על הילד משתנות מתרבות לתרבות. עם זאת יש להדגיש את התפיסה הסובייקטיבית של הילד- כל אחד מגיב אחרת לסיטואציות שונות (איפלח, 2003).

מחד גיסא, מקומו של הילד במערך המשפחתי, היותו בכור, ילד שני, שלישי, תאום וכו', מהווה גורם משמעותי לעיצוב זהותו ואישיותו, בבניית הדימוי העצמי שלו ובעיצוב השקפותיו על עצמו בסביבה הקרובה ומחוצה לה. מאידך, מזגו של הילד, אישיותו ותכונותיו משפיעים על עיצוב המשפחה. שני גורמים אלה מהווים מעגל המזין את עצמו, כך שההורים והמשפחה הגרעינית משפיעים על אישיותו של הילד, מה שבתורו משפיע על עיצוב ההורות וחוזר חלילה (בר אב, 2001).

לצאצא הראשון ארבע הגדרות שונות: הילד הראשון, הבכור, ילד יחיד והילד הגדול. מבוגרים וההורים בפרט מצפים ממנו שיתנהג בהתאם, בצורה בוגרת ואחראית ציפייה זו עלולה לגזול מהילד הבכור את הילדות שכן הוא משמש כסוג של סגן להורה ומבוגר משני להורים. בנוסף זוכים הבכורים למשהו מיוחד רק להם- להיות ילדים יחידים עד שנולד עוד אח. הילד הראשון יוצר משפחה, הוא הופך את הוריו להורים בפעם הראשונה ולכן הדימוי ההורי שלהם נקבע לעיתים קרובות על פי התפתחות הילד הבכור. בטיפול בילד הבכור, ההורים לומדים את תפקיד ההורה והילד הראשון הוא המשקף להם את הצלחתם בתפקיד זה, לכן ישנן הרבה ציפיות מהילד הראשון, אך גם ציפיות רבות מההורים שצריכים להסתגל לשינוי (איפלח, 2003). במשך תקופה הוא היה הילד היחיד, הילד מהווה מוקד התעניינות ודאגה של הוריו. מתוך כך, הילד הבכור תלוי במבוגרים ועל כן מפתח רגישות רבה כלפי הסובבים אותו (Dreikurs, 1991).

זוגיות

"לא טוב היות האדם לבדו" אומר ספר בראשית (בראשית ב', 18), עם זאת זוגיות היא מסע משותף של שני בני אדם שונים המתאחדים ליחידה אחת. קארן הורני דימתה זוגיות לשני מעגלים משיקים זה לזה. היא טוענת כי זוג מתאפיין בשני אנשים שלמים המתכנסים ליחידה תפקודית אחת, שאם לא כן, האחד יבטל עצמו על חשבון האחר והאחר ישתלט על הראשון (סיירס, 2000).

תיאוריית ההתקשרות של בולבי (1958) יכולה להסביר את התפקוד הפסיכולוגי בבגרות (Mikulincer, & Shaver, 2010). התיאוריה והמחקר התמקדו בעיקר בסגנון של היחיד ובדרך שבה הוא מתייחס ל"אחרים משמעותיים" ("סגנון התקשרות"), כמו גם לאמונותיו של היחיד ביחס לעצמי שלו וביחס לעולם ("דגמי עבודה פנימיים"). בהמשך, עם התקדמות התיאוריה והמחקר, עבר המיקוד המחקרי להגדרת הביטויים של דפוסי ההתקשרות בתהליך הוויסות הרגשי (Mikulincer, & Shaver, 2010). בולבי